

ZPRÁVA ZE SLUŽEBNÍ CESTY DO LUBLANĚ

Místo konání: Archiv Slovinské republiky, Zvedarska 1, Lublaň, Slovinská republika

Termín cesty: 2. 11. – 15. 11. 2008

Účel cesty: účast na workshopu „Historical, theoretical and practical workshop

Limp & Semi-limp Vellum Bindings & Paper Case Bindings“

Účastníci cesty: Zuzana Zajačiková, Bc. Lenka Bartlová – Oddělení péče o fyzický stav archiválií (restaurátorky)

Zprávu podávají: Zuzana Zajačiková, Bc. Lenka Bartlová

Datum vyhotovení: 1. 12. 2008

Ředitelka archivu: PhDr. Eva Drašarová, CSc.

Časový plán cesty:

2.11.08 neděle

- 6:11 – odjezd Praha, hl. nádraží do Lublaně
- 19:00 – příjezd do Lublaně (80 minut zpoždění – objížďka v Rakousku)
- 19:20 – po telefonickém upřesnění příjezdu – ubytování v apartmánu NIKA,
Malá ulica 8, Lublaň, Slovinská republika

3. 11. 2008 pondělí

8:00 - 18:00

Dopoledne

Příchod do archivu (Archives of the Republic of Slovenia, Zvedarska 1, Ljubljana), kde workshop probíhal

Přivítání, představení prof. Clarksona a vedoucí restaurátorského pracoviště Prof. Dr. Jedert Vodopivec

Představení jednotlivých účastníků workshopu

Převzetí studijních materiálů – fotokopie

Úvod do problematiky konzervace pergamenové knižní vazby (povodeň ve Florencii a následné vypracování konzervační vazby profesorem Clarksonem a jeho spolupracovníků)

Přednáška prof. Clarksona o této problematice s promítáním diapozitivů

Video o zpracování konzervační knižní vazby

Odpoledne

Ukázky a praktické provedení:

- zhotovení předsádek (2x dvojlist ručního papíru; křídélko z plátna a japonského papíru + ochranný list papíru, oseknutí na konečný formát – přerušované sekání na pákových nůžkách)
- výroba "tupé" zahnuté jehly (uštípnutí ostré špičky, zabroušení – různé hrubosti smrkového papíru, vyleštění pomocí rubu kůže a následné ohnutí v kleštích nad modrým plamenem – očko jehly zůstává ve směru ohnutí)
- příprava pergamenu a hlinitočiněné usně (oříznutí na formát)

4. 11. 2008 úterý

8:00 – 18:00

Dopoledne

Tenčení hlinitočiněné usně (proužek usně vytenčen po všech okrajích pod úhlem 45° v šířce cca 7mm)

Praktická ukázka výroby tenčícího nožíku z kvalitní anglické oceli (jako výchozí surovina byla použita pilka z Anglie, která se po rozpůlení zabrušovala v hraně se zoubky, její barva odstraňovala brusným papírem, na el. přístroji se dvěma brusnými kameny se vytvářelo ostří, které se následně ručně dobrušovalo a leštilo pomocí silné kůže)

Promítání diapozitivů – přednáška prof. Clarkson (různé otevírání knižní vazby při odlišném způsobu šití)

Praktická ukázka přípravy pomůcky na rozměření vpichů na šití – prof. Clarkson

Přednáška o různých typech nití

Odpoledne

Propichování jednotlivých složek pomocí připravené pomůcky na rozměření vpichů na šití

Propichování předsádek pomocí kartonu, na kterém byly rozměřeny vpichy – jehlou

Osekání jednotlivých složek na pákových nůžkách na konečný rozměr

Pokračování v tenčení hlinitočiněné usně

Příprava výroby tenčícího nožíku na další postupy

Praktická ukázka výroby dvojitých vazů z kožených proužků – prof. Clarkson

Praktická ukázka sešití pergamenového listu s hlinitočiněnou usní s použitím rádla s ostny pro zobrazení vpichů – prof. Clarkson

Praktická ukázka způsobu šití na dvojité vazy za použití stávku – prof. Clarkson

Příprava dvojitých vazů – rozměření, uříznutí, ztenčení horního a spodního okraje

5. 11. 2008 středa

8:00 – 18:00

Dopoledne

Příprava dvojitých vazů – rozměření podle tloušťky knižního bloku – naříznutí ve středové části, nanesení lepidla a vytvarování vazů kostkou – zafixování nití do zaschnutí lepidla

Příprava pergamenové předsádky – použití rádla s ostny na rozměření vpichů, sešití pergamenu a hlinitočiněné usně a přilepení japonského papíru v šířce cca 3mm na useň

Příprava stávku – připevnění dvojitých vazů, přilepení dřevěné desky ke stávku oboustrannou lepicí páskou, zbroušení hrany lepenky a přilepení k dřevěné desce oboustrannou lepicí páskou

Šití knižního bloku – nit se nevoskuje, navazování nové nitě uvnitř knihy, křídélko japonského papíru na předsádce se šije společně s několika krajními složkami, za použití jehlice (pletací) se vytváří tzv. harmonika (jehlice se přiloží na japonský papír těsně k vazům, zvedne se a na mírně ohnutý japonský papír se položí karton, japonský papír se přes karton přihladí kostkou, jehlice se vyndá, vloží se nová složka a karton se odstraní – tím vznikne mezi složkami harmonika

Odpoledne

Pokračování v šití knižního bloku

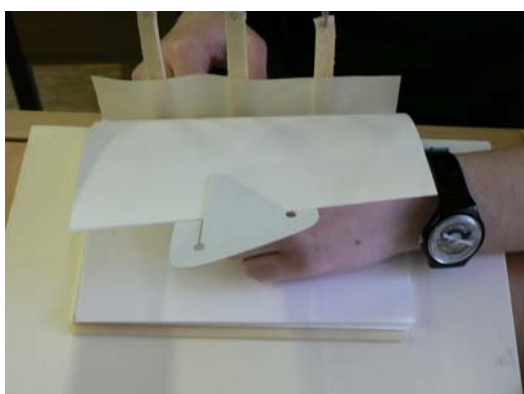
Během šití individuální konzultace s prof. Clarksonem

Praktická ukázka záložky (sewing heart) z kartonu, která pomáhá složku otevřenou ve středu – prof. Clarkson

Výroba záložky sewing heart

Převzetí studijních materiálů - fotokopie

Přednáška s promítáním diapoziťu o správném šití – přikládání nových složek na již ušité – prof. Clarkson

6. 11. 2008 čtvrtek

8:00 – 17:00

Dopoledne

Pokračování v šití knižního bloku – křídélko z japonského papíru na zadní pergamenové předsádce se odřízne a před ušitím cca 5té složky od konce se vyrábí „harmonika“ pomocí jehly a kartonu (viz. **5. 11. 2008** dopoledne), poslední složka s předsádkou se nešíje na harmoniku – japonský papír se volně položí na složku, předsádka se položí na japonský papír a šíje se

Praktická ukázka začistění viditelného šití na hřbetu knihy – nová slabší nit se pomocí zahnuté jehly podvléká pod vazy a omotává se kolem pravých vazů

Praktická ukázka přelepení hřbetu knižního bloku lněným plátnem – rozměření otvorů na velikost dvojitých vazů a následné vyřezání, hřbet knihy je namazán lepidlem z kanadské mouky, vazy se provléknou plátnem, které se přihladí

Přednáška s promítáním diapoziťu o šití kapitálku – prof. Clarkson

Dokončení šití – vyjmutí ze stávku

Příprava knižního bloku na začistění šití – zalisování do ručního lisu mezi lepenkami, sklepní složek, vyjmutí z lisu, srovnání složek, opětovné zalisování do ručního lisu

Obšívání – počátek a konec šití – uzlík se zakryje pod pravý vaz

Praktická ukázka šití kapitálku – prof. Clarkson

Pozn: Návštěva kolegů z Národního archivu v Praze (pí. Benešová, pí. Mrvíková a kolega Baudisch jako překladatel)

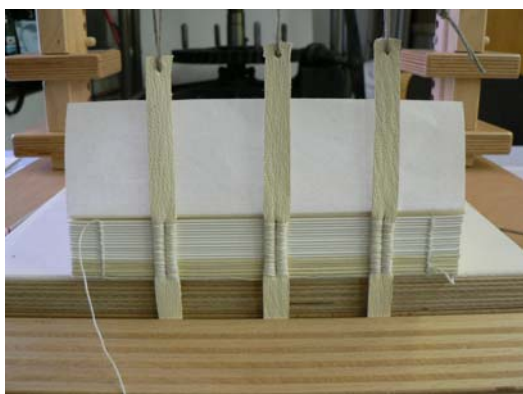
Odpoledne

Dokončení začistění šití

Příprava lněného plátna na přelepení hřbetu knižního bloku – lněné plátno se namočí v teplé vodě, vyždímá se, vysuší pomocí žehličky, rozměří se vazy a vyříznou se otvory

Přelepení hřbetu knižního bloku lněným plátnem

Přesun do Univerzity of Ljubljana, FF, Aškerčeva 2, room 343 – přednáška prof. Clarksona o zrození knižní vazby

7. 11. 2008 pátek

8:00 – 18:00

Dopoledne

Příprava proužků na ručně šitý kapitálek – rozměr je stejný jako proužky z vepřovice na pravé vazy, uříznuté proužky z koziny se ve středové části namažou lepidlem (PVA /poly-vinylacetát/, EVA /ethyl-vinylacetát/ nebo kanadská mouka), přehnou se napůl a tvarují do zaschnutí

Nasekání úzkých papírových proužků (makulatura), které se před šitím kapitálků vloží do středu každé složky knižního bloku

Přednáška s promítáním diapositivů o historické italské papírové vazbě – prof. Clarkson

Šití kapitálku

Příprava dalšího způsobu šití kapitálku – proužek z koziny (rozměr od horního okraje knihy až po zapošivací vaz) se přilepí na plátno

Šití druhého kapitálku

Odpoledne

Praktická ukázka přehnutí papírového potahu – pozvolné ohýbání oproti ostrému – prof. Clarkson

Pokračování v šití kapitálku

Přednáška o přeměně jednostranně broušeného pergamenu na hlinitočiněnou useň – prof. Clarkson

4 pergamenové vzorky byly ponořeny do slané vody, kde zůstanou 2 dny – jeden vzorek ponechám jako standard

Výběr jedné historické papírové vazby, její detailní popis a následné zhotovení makety

Příprava materiálu na maketu – osekání složek, nařezání a pozvolné ohnutí papírového potahu

8. 11. 2008 sobota

8:00 – 17:00

Dopoledne

Odjezd od archivu mikrobusem do Goričane (obec nedaleko Lublaně) k výrobci pergamenu – Marjan Petač

Příjezd, přivítání

Praktická ukázka zpracování pergamenu (loužení a odstranění srstí a očištění rubové strany na kovové kládě pomocí nože, vypnutí očištěné kůže na dřevěný rám, broušení dva dny vysušené kůže speciálním nožem za stálého vlhčení vodou a přebroušení pemzou – pouze z rubové strany, po dalším dni se kůže naposledy brousí pemzou z obou stran a vyhlazuje dřevěným hladítkem, odříznutí pergamenu z rámu)

Ukázka hotových pergamenů, usní a kožešin z různých druhů zvířat

Odpoledne

Pozdní společný slavnostní oběd

Škofja Loka – návštěva města s odborným výkladem – Blanka A. Florjanovič

Návrat mikrobusem do Lublaně

9. 11. 2008 neděle

Volný den

Dopoledne

Návštěva Národní galerie – výstava Slovene Impressionists and their time 1890 - 1920

Odpoledne

Prohlídka města a lublaňského hradu

10. 11. 2008 pondělí

8:00 – 18:00

Dopoledne

Šití makety historické papírové knižní vazby

Pokračování v přeměně jednostranně broušeného pergamenu na hlinitočiněnou useň – vzorky se přendají do lázně s vaječným žloutkem a hlinitou solí

Představení francouzského výrobce ručního papíru Jacques Brejoux

Praktická ukázka šití japonské knižní vazby – Blanka A. Florjanovič

Příprava složek a následné šití japonské vazby

Praktická ukázka zhotovení papírové obálky na japonskou knižní vazbu – prof. Clarkson

Přednáška s promítáním diapozitivů o výrobě papírové obálky

Zhotovení dalšího typu makety historické papírové knižní vazby

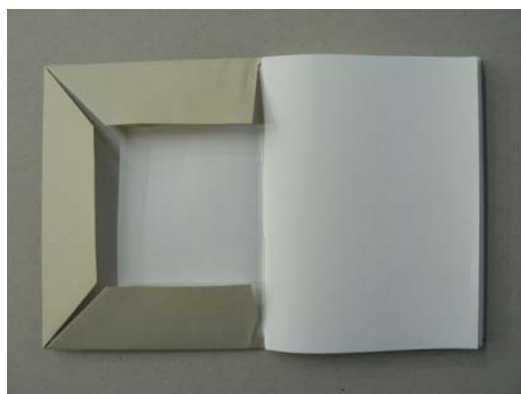
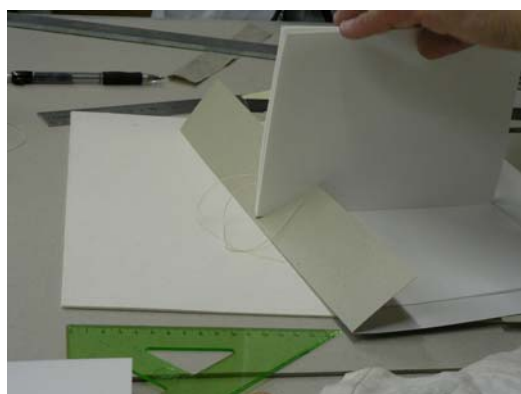
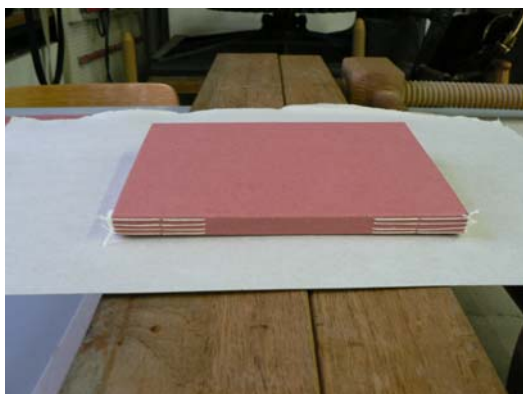
Odpoledne

Výroba papírové obálky na japonskou knižní vazbu

Natáčení průběhu kurzu místní televizí

Přednáška s promítáním fotografií o výrobě ručního papíru – Jacques Brejoux

Pokračování ve zhotovení obálky

11. 11. 2008 úterý

8:00 – 18:00

Dopoledne

Pokračování v šití makety historické papírové knižní vazby

Přednáška s promítáním diapositivů o výrobě pergamenu a jeho kvalitě – prof. Clarkson

Video o zpracování konzervační knižní vazby – část týkající se potahování vazby

Vyndání prvního vzorku pergamenu z lázně

Výběr pergamenu na potahování za použití tloušťkoměru (mikrometru)

Odpoledne

Návštěva Národní univerzitní knihovny – prohlídka čítárny a debata s prof. Clarksonem a p. Brejouxem nad připravenými ukázkami historických knižních vazeb s fondu knihovny

Rozměření a nařezání kusu pergamenu na potah

Výroba malých tenčících nožů na přístroji s brusnými kameny

Praktická ukázka zhotovení pergamenového potahu – prof. Clarkson

12. 11. 2008 středa

8:00 – 18:00

Dopoledne

Zhotovení pergamenového potahu – rozměření podle velikosti knižního bloku, broušení všech okrajů brusným papírem v šířce 5mm, přehnutí horního a spodního okraje pomocí kostky

Praktická ukázka naříznutí dvojitých pravých vazů a kapitálků na protažení pergamenovým potahem – prof. Clarkson

Naříznutí dvojitých pravých vazů a kapitálků

Praktická ukázka rozměření pergamenového potahu na šířku hřbetu a vytvoření otvorů na provlečení vazů pomocí průbojníků různým průměrů – prof. Clarkson

Praktická ukázka vyříznutí hlavičky z vnitřní strany ohnutého pergamenu – prof. Clarkson

Zkouška zhotovení otvorů na malém vzorku pergamenu

Odpoledne

Vyndání druhého vzorku pergamenu z lázně

Přednáška s promítáním diapozitivů o zhotovení pergamenového potahu – prof. Clarkson

Pokračování ve zkoušce zhotovení otvorů

Během práce individuální konzultace s prof. Clarksonem

Zatížení pergamenového potahu pod dřevěnou deskou

13. 11. 2008 čtvrtek

8:00 – 18:00

Dopoledne

Video o zpracování konzervační knižní vazby – část týkající se protahování vazů a zhotovení rohů

Vyndání třetího vzorku pergamenu z lázně

Rozměření otvorů na pergamenový potah

Zhotovení otvorů pomocí různých velikostí průbojníků

Praktická ukázka zhotovení potahu před viditelné dvojité vazy – prof. Clarkson

Pokračování ve zhotovení otvorů

Odpoledne

Protahování tkanic skrz potah a předsádky knižní vazby

Během práce individuální konzultace s prof. Clarksonem

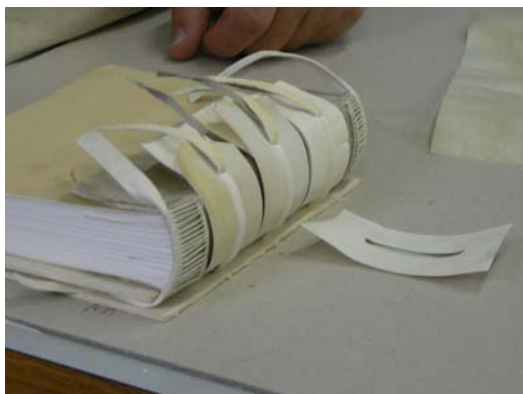
Praktická ukázka zhotovení růžků na pergamenovém potahu – prof. Clarkson

Vyndání čtvrtého vzorku pergamenu z lázně – před vyndáním bylo upraveno

pH lázně

Zkouška zhotovení růžků na malém vzorku pergamenu

Pozn.: Po práci společná večeře s prof. Clarksonem, prof. Dr. Vodopivec a ostatními účastníky workshopu

14. 11. 2008 pátek

8:00 – 17:00

Dopoledne

Přednáška o výsledcích přeměny pergamenů na hlinitočiněnou useň – prof. Clarkson

Přednáška o mechanických vlastnostech ručně vyráběného papíru J. Brejoux historickým způsobem – prof. Clarkson

Zhotovení růžků na pergamenovém potahu

Během práce individuální konzultace s prof. Clarksonem

Výroba dalšího druhu japonské vazby bez použití nitě

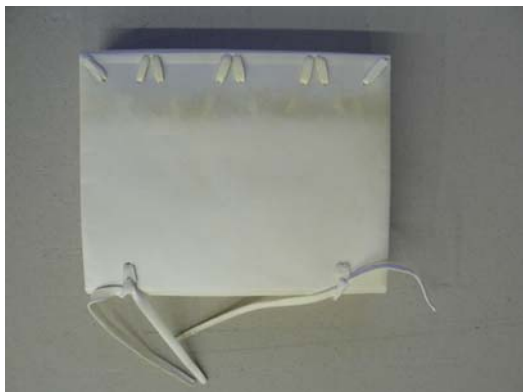
Odpoledne

Praktická ukázka zhotovení tkanic na uzavření knihy – prof. Clarkson

Začištění okrajů tkanic pomocí dlátek, rozměření otvorů pro tkanice na pergamenovém potahu, zhotovení otvorů průbojníkem

Protahování tkanic skrz otvory na pergamenovém potahu

Přednáška s promítáním diapositivů o možnosti využití konzervační vazby na různých typech poškození historické knižní vazby– prof. Clarkson
Slavnostní předání certifikátů účastníkům workshopu a rozloučení s ředitelem archivu Dr. Matevž Koširem, prof. Dr. Jedert Vodopivec a prof. Christopherem Clarksonem
Sbalení nástrojů a zhotovených knižních vazeb
Úklid ateliéru a ukončení workshopu

15. 11. 2008 sobota

10:15 odjezd z Lublaně

22:40 příjezd Praha hl. nádraží (45 minut zpoždění, objížďka v Rakousku)

ZPRÁVA:

Úkol:

Po úspěšném výběrovém řízení na workshop Limp and semi-limp vellum bindings and paper case bindings, které proběhlo v lednu tohoto roku, jsme měly možnost zúčastnit se v uvedených dnech workshopu věnovaného problematice použití pergamenové konzervační vazby. Vzhleden k tomu, že s tímto typem vazby nemáme příliš zkušeností, rozhodly jsme se přihlásit na tento workshop, abychom se dále vzdělávaly a získaly praktické dovednosti spojené s problematikou restaurování historické knižní vazby s fragmentárně nebo vůbec nedochovanou vazbou.

Workshop probíhal v anglickém jazyce, ve kterém jsme se před odjezdem zdokonalovaly.

Průběh:

Workshopu se zúčastnilo celkem 23 osob (seznam účastníků workshopu v příloze). Byli to převážně restaurátoři pracující v archivech nebo knihovnách. Jelikož Adéla Růžicková onemocněla a nemohla do Lublaně odjet, na kurz jako náhradnice nakonec odjela Lenka Bartlová.

Naším úkolem bylo během 14ti dnů zhotovit pod vedením profesora Christophera Clarksona z Oxfordu (UK) pergamenovou konzervační vazbu a papírovou knižní vazbu podle historického způsobu šití. Workshop však nebyl zaměřen pouze na šití knižních vazeb.

Prof. Clarkson kladl důraz na výběr kvalitních materiálů a nástrojů. Proto jsme si samy mohly vyzkoušet výrobu tenčícího nože z kvalitní oceli, zhotovit tupou zaoblenou jehlu na šití jednotlivých složek a přeměnit pergamen na hlinitočinenou useň. Navštívili jsme výrobce pergamenu M. Petače, který nám předvedl, jak se zpracovává kůže na pergamen. Dále jsme byli na přednášce Francouze J. Brejoux, výrobce ručního papíru podle historického složení.

Závěrečné hodnocení:

Účast na workshopu byla pro všechny zúčastněné přínosem. Profesor Clarkson je praktickým restaurátorem s bohatými zkušenostmi, což zaručuje spolehlivost prezentovaných metod a materiálů zejména co se týká jejich účinnosti a estetických kvalit. Osvojily jsme si praktické zkušenosti ve zhotovení knižních vazeb a zdokonalily se v anglickém jazyce. Seminář byl dobře připraven, mnohé nabyté zkušenosti bude v nejbližší době možné vyzkoušet v naší restaurátorské praxi a budou předány kolegům restaurátorům ze státních archivů formou přednášky a praktické ukázky.

Poděkování:

Rády bychom poděkovaly svým kolegům z Oddělení péče o fyzický stav archiválií, kteří nás podpořili a vyslali na tuto služební cestu. Dále bychom chtěly poděkovat kolegům z Archivu Slovenské republiky za milé přijetí a výbornou spolupráci na workshopu i mimo něj.

PŘÍLOHA

SEZNAM ÚČASTNÍKŮ WORKSHOPU

FULL PARTICIPANTS (14)	Institution & state	Education / level
Iva Gobič VITOLOVIĆ	State Archives Rijeka, CROATIA	UR Academy of fine arts – graphic, VII
Lenka BARTLOVÁ	State Archives, CZECH REPUBLIC	Istitute of chem. technologies, Prague, VII
Zuzana ZAJAČIKOVÁ	State Archives, CZECH REPUBLIC	Book cons. school, Prague, V
Peter KOVACZ	Duna Múzeum, Esztergom, HUNGARY	UB BPLConservation, Book design, VII
Edita KERSULYTE	Academy of science Library, LITUANIA	UV Book and Paper Cons, Vilnius. VII
Austra VAITIEKUNAITE	National library, Vilnius, LITUANIA	Vilnius Art Institute – Leather design, VI??
Jarmila KODRIČ	student - ITALY	UU Villa Manin - Book & Paper cons.
Višnja NIKOLIĆ	State archives Novi Sad, SERBIA	UNS - Academy of Fine Arts-graphic, VII
Tina BUH	National gallery, SLOVENIA	UL Faculty of Arts – Library studies, VII
Andrej ŠTOLFA	National & Univ. Library, SLOVENIA	UL Academy of Fine Arts-Cons. dept.-VII
Meta KOJC	National & Univ. Library, SLOVENIA	UL Academy of Fine Arts-Cons. dept.-VII
Ines JERELE	National & Univ. Library, SLOVENIA	UL Faculty of Arts – Library studies -VII
Blanka A. FLORJANOVIČ	Archives RS, SLOVENIA	UL Faculty of Arts – Library studies, VII
Darja HARAUER	Archives RS, SLOVENIA	Graphic sec. school, Ljubljana, V
OBSERVERS (8)		
Andreja DRAGOJEVIC	Conservation Centre, CROATIA	UZ, Textil faculty - VII
Jasna MALEŠIČ	National & Univ. Library, SLOVENIA	UL Chemical faculty - VIII
Marjana CJUHA	Archives RS, SLOVENIA	UL Chemical faculty -VI
Stanka GRKMAN	Archives RS, SLOVENIA	UL Chemical faculty -VII
Mateja KOTAR	Archives RS, SLOVENIA	UL Chemical faculty - VI
Lucija PLANINC	Archives RS, SLOVENIA	UL Fine Arts pedagogy - VII
Nataša PETELIN	Archives RS, SLOVENIA	Chemistry Sec. school - V
Tatjana R. ŠULIGOJ	Archives RS, SLOVENIA	UL Faculty of Architecture - VII